

РАСЛАЙЫМ

Бетә донъя башкорттары королтайы
Президиумы рәйесе

_____ Э.Р. Айытколова
«14» ғинуар 2020 йыл

Башкорт теле йылы сиктәрәндә узғарылған сараларҙы тормошка ашырыу буйынса методик күрьәтмәләр

1. Дөйөм положение

1.1. «Бетә донъя башкорттары королтайы (конгрессы)» йәмәғәт ойошмаларының халыҡ-ара берлегенә Башкорт теле йылын үткәреү тураһындағы инициативаһы (артабан-Инициатива) Башкортостан Республикаһы Башлығы Р.Ф.Хәбиров тарафынан хуплау тапты һәм Башкортостан Республикаһында, Рәсәй Федерацияһының башкорттар күпләп йәшәгән субъекттарында бойомға ашырыла.

1.2. Инициативаның төп максаты – башкорт телен популярлаштырыу, республикала һәм башкорттар күпләп йәшәгән төбәктәрҙә уны укытыу шарттарын яҡшыртыу, шулай ук Башкортостан Республикаһында башкорт теленә дәүләт теле буларак кулланыу даирәһен киңәйтеү.

1.3. Инициативаның бурыстары:

- Инициативаны үткәреү буйынса ойоштороу комитеты булдырыу, шулай ук территорияль берәмектәрҙә сараларҙы тормошка ашырыу буйынса командалар туплау (район, кала, РФ субъекты һәм башкалар);

- территорияль берәмектәрҙә Башкорт теле йылы тураһында Положение, уның сиктәрәндә тормошка ашырыласак саралар планын төзөү һәм раслау (район, кала, РФ субъекты һәм башкалар);

- заманса методик кулланма әзерләү һәм уның нигезендә башкорт телен үз аллы, шул иҫәптән экспресс-өйрәнеү буйынса төрлө йәштәгеләр өсөн әсбаптар булдырыу;

- территорияль берәмектәрҙә яңы мәзәни һәм белем биреү мәғариф майҙансыҡтары булдырыу һәм булғандарын үстөрөү (район, кала, РФ субъекты һәм башкалар);

- Башкортостан Республикаһында һәм башка төбәктәрҙә башкорт мәзәниәтен һаҡлау һәм үстөрөү, уны популярлаштырыу;

- башкорт телен дәүләт теле буларак популярлаштырыу, уның төрлө сараларҙы тормошка ашырыу сиктәрәндә кулланыу даирәһен киңәйтеү;

- Инициативаны тормошка ашырыуға әүзем граждандарҙы, муниципаль һәм дәүләт хезмәткәрҙәрен, йәмәғәт эшмәкәрҙәрен һәм башка билдәле шәхестәрҙә йәлеп итеү;

- балалар баксаларында һәм мәктәптәрҙә белем биреү процесын оптималлаштырыу, башкорт телен туған тел буларак йәштәр, балалар һәм ата-әсәләр араһында популярлаштырыу, шулай ук башкорт телен укытыу буйынса башка төрлө майҙансыҡтар булдырыу;

- халык педагогикаһы нигезендә территорияль (ауыл, район, кала) халык йолаларын, укытыу һәм тәрбиә биреү традицияларын тергезеү;
- Башкорт теле йылы сиктәрендә проектты һөҙөмтәле тормошка ашырыу буйынса район һәм кала королтайзары араһында конкурс үткәреү.

2. Башкорт теле йылын үткәреү этаптары һәм вақыты

2.1. Башкорт теле йылы 2020 йылдың ғинуарынан алып декабргә тиклем үткәрелә.

2.2. Башкорт теле йылына 2020 йылдың 14 декабрендә йомғаҡ яһала.

3. Ойштороусылар һәм эш органдары

3.1. Башкорт теле йылы сиктәрендә ойшторолған сараларзың координаторы һәм консультанты булып «Бәтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойшмаларының халык-ара берлеге тора.

3.2. Башкорт теле йылын ойштороусылар – «Бәтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойшмаларының халык-ара берлеге, Башкортостан Республикаһы Башлығы Хакимиәте, Башкортостан Республикаһы Хөкүмәте, муниципаль район һәм кала округтары хакимиәттәре, территорияль королтайзар, башка йәмәғәт ойшмалары, ижади берләшмәләр.

3.3. Башкорт теле йылы сиктәрендәге сараларзы тормошка ашырыу өсөн Башкортостан Республикаһының муниципаль райондары һәм кала округтары хакимиәте карамағында ойштороу комитеты төзөргә, Башкорт теле йылын үткәреү, уның максаттарын һәм бурыстарын аңлатыу тураһында Положение әзерләргә тәкдим ителә.

3.4. Башкорт теле йылын ойштороу һәм үткәреү өсөн территорияль берәмектәрзә муниципаль район һәм кала округы хакимиәттәре, территорияль королтайзар яуаплы.

3.5. Территорияларза үткәрелгән саралар тураһында мәғлүмәт район һәм кала королтайзарының Бәйләнештә социаль селтәрендәге аккаунтында (булмаған осракта, уны булдырыу мотлак) махсус кулланылған хәштегтар #королтай #курултай #годбашкирскогоязыка #башкорттелейылы #кала(район)исеме #сараның йүнәлеше (темаһы) атамаһы (1-се таблицаның 4-се бағанаһына ярашлы) аша яктыртыла. Территорияль королтайзарзың аккаунттарында «Башкорт теле йылы – 2020» тип аталған айырым бит булдырырға тәкдим ителә.

4. Башкорт теле йылын үткәреү тәртибе

4.1. Башкорт теле йылы сиктәрендә муниципаль район һәм кала округтарында, Рәсәй Федерацияһы субъекттарының башкорттар күпләп йәшәгән төбәктәрендә түбәндәге йүнәлештәр буйынса саралар узғарырға тәкдим ителә:

Ай (этап старты)	Айзарзын тематик йүнәлештәре	Тәкдим ителгән саралар (район һәм калаларза тормошка ашырыу өсөн)	Хәштег
Гинуар, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – дәүләт теле	<p>Ойоштороу мәсьәләләре: концепцияны, программаларзы, планларзы, положениены раҗлау.</p> <p>Бәйләнештә социаль селтәрәндә территориаль королтайзарзын аккаунттарын булдырыу.</p> <p>Аккаунт сиктәрәндә башкорт телен өйрәнәү торошон баһалау буйынса һорау алыу ойоштороу (һораузы һәр район үз аллы һайлай).</p> <p>Башкорт телендә йыйылыштар, ултырыштар, сығыштар эстафетаһына старт биреү (район хакимиәтендә, ауыл советтарында).</p> <p>Башкорт телендә баннерзар, социаль реклама әзерләү.</p> <p>БР дәүләт телдәрәндә мәғлүмәти алтакталарзы анализлау.</p> <p>Башкорт телендәге алтакталарза грамматик хаталарзы асыклау һәм төзәтеү эшен ойоштороу (хаталар өҫтөндә эш).</p> <p>Территориаль вакытлы матбуғатта «Башкорт теле йылы» рубрикаһын булдырыу һәм алып барыу.</p>	#дәүләт
Февраль, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – заманса тел	<p>Тел белеүселәр менән социаль селтәрзәр, скайп аша аралашыу, онлайн-дәрестәр, баттлдар, блогерзарзы өйрәтеү.</p> <p>Интернет селтәрәндә башкорт телендә конкурстар, флешмобтар, көнүзәк темаларға уйындар ойоштороу.</p> <p>Башкорт телендә видеоканалдар, интернет-контент булдырыу, мәктәп, район кимәлендә балалар өсөн иң якшы башкортса видеоблог конкурсы ойоштороу.</p>	#интерактив
Март, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – ғаилә теле	«Өлгөлө башкорт ғаиләһе» район (кала) конкурсын ойоштороу.	#ғаилә
Апрель, 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – әсә теле	<p>Саралар 3 кимәлдә үткәрелә:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Балалар баксалары. 2. Мәктәптәр. 3. Урта махсус белем биреү һәм юғары укыу йорттары. <ul style="list-style-type: none"> - Иң якшы ауыл башкорт балалар баксаһы (төркөмө); иң якшы кала башкорт балалар баксаһы (төркөмө) конкурстары, - Балалар баксаларында конкурстар (әкиәт терапияһы). 	#әсә

		<ul style="list-style-type: none"> - Мәктәп конкурсы. - Студенттар араһында конкурс (туған телдә имтихан тапшырыу мөмкинлеге (урта махсус белем биреү һәм юғары уҡыу йорттары). - Мәктәпкәсә һәм дөйөм белем биреү учреждениеларында «Без башҡортса һөйләшәбез» акцияһы. - Өзәби уҡыуҙар, конкурстар, квестар (Бабич, Бикбай, Ғарипов уҡыуҙары һ.б.). 	
Май, 2020 й. (йыл дауамында)	Башҡорт теле – еңеүселәр теле	<ul style="list-style-type: none"> - Туған телдә саралар үткәреү, шулай уҡ тематик конкурстар. - Бөйөк Еңеүгә бағышланған саралар. - Яугир-шайморатовсыларҙың иң яҡшы шәжәрәһенә конкурс. 	#9май
Июнь, 2020 й. (йыл дауамында)	Башҡорт теле – халыҡ теле	<p>Фольклор үз эсенә күп төрлө жанрҙарҙы ала: әкиәттәр, мәкәлдәр, әйтемдәр, йырҙар, йомактар, һанашмактар, һынамыштар һ.б. Фольклорҙы өйрәнеү төбөктә йәшәүсә халықтың традициялары, мазәниәте, тарихы, тормош-көнкүрөшө тураһында белешмә бирә. Тел өйрәнеүҙең иң емешле ысулы тип һанала (айырыуса балалар баҡсаларында һәм мәктәптәрҙә).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Төбөк фольклорын өйрәнеү, тыуған яқты өйрәнеүселәр конкурсы (шул иҫәптән – балалар араһында). - Конкурс үткәреү, ырыуҙарҙы, шәжәрәләргә өйрәнеү. - Халыҡ уйындарын өйрәнеү һәм популярлаштырыу. - Этник спорт төрҙәре буйынса саралар, ярыштар. - Тизәйткестәр, йомактар һ.б. һөйләү буйынса конкурстар. - Китапханасылар өсөн семинарҙар, китап уҡыусылар менән осрашыуҙар. - Бөтә донъя башҡорттары королтайының 25 йыллығына арналған саралар. 	#фольклор
Июль 2020 й. (йыл дауамында)	Башҡорт теле – дуслыҡ теле	<p>Туған тел үсәшә өсөн мауыҡтырғыс даирә булдырыу. Башҡорт телен белеү файзалы булырға тейеш.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дәүләт телдәрендә иғландар, документация алып барыу. - Мәктәп уҡыусылары өсөн йәйге тел курстары. - Башҡортса йәйге лагерҙар. - Мәктәптәрҙә кисәләр. - Тематик экскурсиялар, шул иҫәптән РФ субъекттарынан килгән уҡыусылар өсөн (дуҫ 	#дуслыҡ

		райондар катнашлығында).	
Август 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – юлдаш теле	- Туған телдә телетапшырыулар һәм фильмдар карау. - Радиотапшырыулар, подкастар, аудиокитаптар (таратыу, презентация). - Билдәле шәхестәр, ижади төркөмдәр катнашлығында телекиноузыштар ойштороу.	#юлдаш
Сентябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – ижад теле	- Ижади түнәрәктәр аша телде өйрәнеү. - Мәзәнипоходтар ойштороу. - Һәүәскәр театрлар (түнәрәктәр) булдырыу. - Спектаклдәр трансляцияһы. - Балалар өсөн йәкшәмбе мәктәптәре (клубтар) асыу. - Өлкәндәр өсөн киске мәктәптәр (клубтар) асыу. - Шағирлар, язусылар менән осрашыулар, әзәби кисәләр ойштороу. - Вақытлы матбуғатка язылыу кампанияһы.	#ижад
Октябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – тарих теле	- Тел һәм тарих. - Тыуған якты өйрәнеү музейларында дәрестәр, экскурсиялар ойштороу һәм үткәреү. - «Мин – төньяк амуры вариһы» проекты (конкурсанда) катнашыу. - Районларға билдәле шәхестәрҙең исемен мәңгеләштереү. - Әзәби кисәләр.	#тарих
Ноябрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – моңло тел	Музыка – ул тел атмосфераһына сумыу сараһы, телде төрлө урында өйрәнеү мөмкинлегә бирә. - Район кимәлендә балалар йырлары интернет- конкурстары. - «Йырлы ауыл» сиктәрәндә конкурс. - «Минәң тыуған яғымдың иң матур бишек йырлары» конкурсы. - Ижади конкурстар («Һәүәскәр балалар композиторы», «Һәүәскәр композитор»). - Мәктәпкәсә йәштәгә балалар араһында район кимәлендә музыкаль конкурс («Тамыр» телеканалының «Сулпылар» тапшырыуы сиктәрәндә йәки үз конкурстары).	#музыка
Декабрь 2020 й. (йыл дауамында)	Башкорт теле – рух теле	Йомғаҡ яһау	#рух

4.2. Муниципаль район һәм кала округтары йүнәлештәр һәм темалар йөкмәткеһен һаҡлап, саралар форматын үзгәртәргә, үз проекттарын ойшторорға хоҡуҡлы. Тематик йүнәлештәр буйынса сараларҙы 2020 йыл дауамында үткәрергә тәкдим ителә.

4.3. Башкорт теле йылын ойштороу буйынса муниципаль район һәм кала округтарының Положениеына ярашлы, муниципаль район һәм кала округтары районда (калала) Башкорт теле йылына үз аллы йомғаҡ яһай, район конкурстарында, сараларында әүзем катнашыусыларҙы һәм еңеүселәрҙе билдәләй.

4.4. Республика һәм төбәк-ара кимәлдәге саралар айырым Положениеларға ярашлы үткәрелә.

5. Башкорт теле йылын һөҙөмтәле үткәреү буйынса муниципаль район һәм кала округтары хакимиәттәре, территориаль королтайҙар эшмәкәрлеген баһалау.

5.1. Муниципаль район һәм кала округтары хакимиәттәренән, территориаль королтайҙарҙың Башкорт теле йылы сиктәрендә эшмәкәрге, сараларҙы ойштороу һөҙөмтәһе район/кала королтайҙарының Бәйләнештә селтәрендә аккаунттарында куйылған мәғлүмәткә ярашлы ғына баһалана.

5.2. Һәр сара социаль селтәргә аккаунтта фото һәм видеоматериалдар аша дәлилленәргә тейеш.

5.3. Һәр язмала сараның ваҡыты, үткәрелгән урыны, географияһы, катнашыусылар һаны, эгәр буһа – сара тураһында положение йәки документ тураһында мәғлүмәт куйылырға тейеш.

5.4. Киң мәғлүмәт сараларында аныҡ районда (калала) үткән сара тураһында донъя күргән мәғлүмәт тә (репост, текстты куйыу һ.б.) королтай аккаунтында куйылған һәм айырым хәштегтар менән билдәләнгән осраҡта ғына иҫәпкә алына.

5.5. Баһалау өсөн «Бөтә донъя башкорттары королтайы (конгресы)» йәмәғәт ойшмаларының халыҡ-ара берлеге Башкарма комитетының мәғариф, фән һәм башкорт телен һәм әҙәбиәтен үстәреү комиссияһы карамағындағы жюри яуаплы. Жюри составы Комиссия тарафынан раҫлана.

5.6. Баһа түбәндәге талаптар нигезендә куйыла:

2-се таблица

№	Критерийҙар	Баһалау сиктәре	Баһалау тәртибе
1.	Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтайҙарҙың үз аккаунты булыуы	0 балдан 5 балға тиклем	Аккаунт булдырыу айы: ғинуар (йәки быға тиклем дә бар) – 5 балл февраль – 4, апрель -2, май- 1, июнь йә һуңыраҡ – 0 балл.
2.	Бәйләнештә социаль селтәрендә территориаль королтай төркөмөндә Башкорт теле йылына арналған айырым бит	0/1	Бар- 1. Юҡ – 0.

	булыуы		
3.	Бэйлэнештә социаль селтәрәндә территорияль королтай төркөмөндә һораулама ойоштороу (ғинуар һәм декабрь айҙарында). Мәҫәлән: Бөгөн милли ихтыяжығызды тормошка ашырыу мөмкинлегенән кәнәғәтһегезме (телде өйрәнәү, мәҙәниәт һ.б.)	0 балдан 7 балға тиклем	Ғинуар айында һораулама – 1. Һораулама декабрь айында – 1. Күрһәткестәрҙең яҡшырыуы-5, - насарайыуы – 0, - үзгәрешһез -1. Юк – 0
4.	Хәштегтарҙы дөрөҫ кулланыу	0/1	Йыл дауамындағы баһмалар баһалана
5.	Тематик хәштег һәм йүнәлештәр буйынса саралар һаны	Йыл һөҙөмтәләре буйынса сараларҙың дөйөм һаны	Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойошторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
6.	Сараларҙа катнашыусыларҙың һаны (халықты йәлеп итеү буйынса, аккаунттағы баһмалар/документтар нигезендә)	0 балдан 5 балға тиклем	10 % кәмерәк - 0 балл. 10% - 1 балл. 30 % -2 балл. 40% -3 балл. 50 % - 4 балл. 70% һәм юғарыраҡ – 5 балл.
7.	Урындарҙа терминология комиссиялары эшен ойоштороу. Территорияль королтайҙарҙың социаль селтәрҙәге аккаунтында айырым фотоальбом булдырыу тәкдим ителә.	0/1 Эш сифатын баһалау (куйылған фотолар нигезендә) – 5 балға тиклем	Бар - 1, Юк – 0, Эш сифаты – 5 балға тиклем
8.	Район һәм кала мәктәптәрәндә башкорт телен туған тел буларак һайлаған балалар һаны артыуы*.	0 балдан 3 балға тиклем	Үҫеше – 3 балл. Үзгәрешһез – 1 балл. Кәмеүе – 0 балл.
9.	Дөйөм белем биреү ойошмаларында башкорт телен	0 балдан 3 балға тиклем	Үҫеше – 3 балл, Үзгәрешһез – 1 балл,

	дәүләт теле буларак укыған балалардың Һаны*		Кәмеүе – 0 балл
10.	Территориаль королтайзар янында ата-әсәләр комиссиялары эшен ойштороу (эш сифаты баһалана)	0/5	Һәр район/кала шәхсэн баһалана
11.	Дәүләт башкорт телендә кәңәшмәләр үткәреү (район кимәлендә, ауыл советы кимәлендә, сығыштар ғына)	Иң юғары балл - 10	Һәр район/кала шәхсэн баһалана
12.	Мәктәпкәсә дәйөм белем биреү ойшмаларында башкорт телендә укытыу һәм тәрбиә биреү буйынса яңы төркөмдәр иҫәбе буйынса*	1 төркөм – 10 балл 1 балалар баксаһы – 50 балл	
13.	Социаль селтәрзәрзә территориаль королтайзардың аккаунтарында теркәлгән катнашыусылар Һаны (аккаунттарза теркәлгән катнашыусыларға социаль селтәрзәрзә БДБК төркөмдәренә инеүзәрен тәкдим итергә) https://vk.com/kurultaibashkir @kurultaibashkir Инстаграм https://www.facebook.com/groups/kurultaibashkir	0 балдан 20 балға тиклем	100-ән кәм – 0 балл 500-зән артык – 1 балл 1000-дән артык – 10 балл 2000-дән артык – 15 балл 5000-дән артык – 20 балл
14.	Аккаунттың әүземлеге	0 балдан 5 балға тиклем	Аккаунт статистикаһына ярашлы шәхсэн баһалана
15.	Тыуған якты өйрәнеүселәр конкурсын үткәреү (катнашыусылардың эштәре менән, документаль рәүештә рақлана)	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана
16.	Мәктәп укыусылары араһында ырыу/шәжәрә өйрәнеү буйынса конкурс үткәреү	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана
17.	Башкорт телендә үзенсәлекле интернет-контент булдырыу	0 балдан 10 балға тиклем	Аккаунттағы һыланмаларға ярашлы шәхсэн баһалана
18.	Район кимәлендә иң якшы ауыл балалар баксаһы (төркөмө) конкурсы үткәреү (иң якшы кала	0 балдан 20 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана

	башкорт балалар баксаһы (төркөмө)		
19.	Иң якшы яугир-шайморатовсылар шәжәрәһе конкурсын үткәрәү	0/1	Бар – 1, Юк – 0
20.	Башкорт телен өйрәнәү буйынса йәкшәмбе курстары (клубтары) ойштороу		Юк – 0 Бар – 1 балл (һәр группа, курс өсөн – 10 балл)
21.	Башкорт телен өйрәнәү буйынса мәктәп укыусылары өсөн йәйге курстар (түңәрәктәр) ойштороу		Юк – 0 Бар – 1 балл (һәр группа, курс өсөн – 10 балл)
22.	Ауыл һәм калаларҙа һәүәскәр театрҙар ойштороу (балалар һәм ололар өсөн)	1 театр (түңәрәк) – 5 балл. 1 постановка – 1 балл.	
23.	«Мин – төнъяк амуры вариһы» проектын да (конкурсында) катнашыу	1 катнашыусы – 1 балл	
24.	Музыкаль (интернет) конкурстар ойштороу	0 балдан 5 балға тиклем	Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойшторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.
25.	Уникаль тәжрибә		Ауыл кимәлендә 1 сара – 1 балл. Ауыл советы кимәлендә 1 сара – 2 балл. Район/кала кимәлендә 1 сара – 3 балл. Район-ара кимәлдә 1 сара – 4 балл. Район ойшторған республика кимәлендә 1 сара – 5 балл.

26.	Йыл дауамында бөтә тематик йүнәлештәр буйынса һөзөмтәле саралар үткәрәү	0 балдан 10 балға тиклем	Ебәрелгән документтар һәм отчеттарға ярашлы шәхсэн баһалана
	*- <i>БР Мәғариф министрлығының статистик мәғлүмәте нигезендә сағыштырмаса (декабрь, 2019/ноябрь, 2020) баһалана</i>		

- 5.7. Ойоштороусылар баһаламаға өсөн өстәмә талаптар индерергә хокуклы
- 5.8. Еңеүселәр 2020 йылдың 10 декабренә тиклем билдәләнергә тейеш.
- 5.9. Башкорт теле йылына 2020 йылдың 14 декабрендә йомғак яһала.
- 5.10. Башкорт теле йылының берзәм логотибын кулланыу тәкдим ителә (кушымтала).

6. Башкорт теле йылын йомғаклау өсөн номинациялар

6.1. Жюри

- муниципаль район округтары хакимиәттәре араһында;
- кала округтары хакимиәттәре араһында;
- район башкорттары королтайзары араһында;
- кала башкорттары королтайзары араһында;
- Рәсәй Федерацияһы субъекттары (калалары) башкорт йәмәғәт ойошмалары араһында;
- журналистар араһында

Башкорт теле йылының тематик йүнәлештәренә ярашлы номинациялар буйынса еңеүселәрҙе билдәләй.

6.2. Жюри өстәмә номинациялар индерергә хокуклы.